

Statisíce dokumentů NKVD/KGB jsou přístupné online

Badatelé i široká veřejnost mají od března letošního roku možnost pohodlně nahlížet do více než 200 tisíc archivních dokumentů NKVD/KGB, které se vážou k československé historii. Online dostupný portál je výsledkem projektu, jehož smyslem je zpřístupnit vyhledávání a výzkum archivních pramenů sovětských bezpečnostních složek týkajících se československých občanů. Významně se na něm podílejí historikové z Ústavu pro studium totalitních režimů.

„Jedním z nejdůležitějších cílů naší práce je vyhledávat a předávat dokumenty příbuzným obětí sovětského režimu, kteří o svých blízkých dlouhá léta nic nevěděli nebo o nich měli jen kusé či nepotvrzené zprávy,“ uvedl během představení projektu v Knihovně Václava Havla (KVH) historik ÚSTR Jan Dvořák. „Archiv by se měl také stát zdrojem hlubšího poznání sovětských represí nejen pro laickou veřejnost, ale i pro odborníky,“ doplnil jeho slova koordinátor projektu Adam Hradilek.

Digitální archiv vznikl díky grantu v rámci Programu na podporu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity v letech 2016–2022 (NAKI II) Ministerstva kultury České republiky.

Samotný výzkum archivů byl zahájen už v roce 2011 a od té doby se historikům a badatelům z ÚSTR podařilo získat přístup k více než milionu stran dokumentů z provenience sovětských bezpečnostních složek,

Digitální archiv dokumentů NKVD/KGB k československé historii byl představen 9. března 2023 v Knihovně Václava Havla. Zleva ředitel HDA SBU Andriy Kohut, tlumočnice Alexandra Vojtišková, ředitel UKRDERŽARCHIV Anatolij Chromov a koordinátor projektu Adam Hradilek z ÚSTR. (foto: Anna Chlebina)

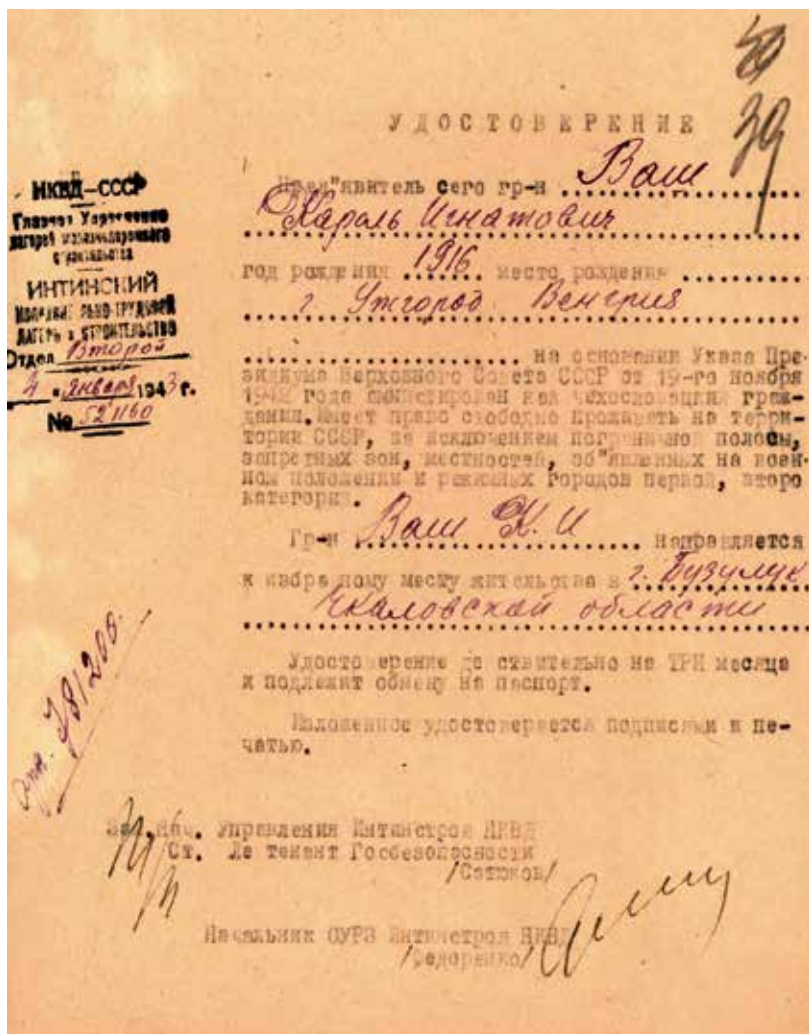
které postupně digitalizují. Jedná se zejména o vyšetřovací spisy vedené na československé občany a příslušníky české menšiny, kteří byli v první polovině minulého století postiženi stalinskými represemi. Sem spadají osudy krajanů působících v Sovětském svazu ve 20. a 30. letech minulého století nebo československých uprchlíků před nacisty, kteří byli v průběhu druhé světové války zatčeni a vězněni na sovětském území.

Část archivního fondu se vztahuje i k poválečné sovětizaci Podkarpatské Rusi, násilnému odvlékání československých občanů do Sovětského svazu po osvobození ČSR a také k invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968. V online archivu jsou i dokumenty o krajanech,

kteří vědomě spolupracovali se sovětskými bezpečnostními složkami nebo se zapojili do pronásledování Židů za druhé světové války.

Vzhledem k nepříznivé archivní politice Ruské federace je projekt momentálně zaměřen především na území Ukrajiny, kde se po politických změnách v roce 2014 otevřely pro veřejnost i archivy sovětských bezpečnostních složek, což přineslo zásadní obrat ve výzkumu historiků ÚSTR.

Proces postupného otevírání archivů NKVD/KGB na Ukrajině popsal v Knihovně Václava Havla ředitel Státního archivu Bezpečnostní služby Ukrajiny (HDA SBU) Andriy Kohut. „Velká vlna odtajňování nastala po oranžové revoluci v roce 2004,

s příchodem prorusky orientovaného prezidenta Viktora Janukovyče v roce 2010 se však přístup k archivním dokumentům zase začal uzavírat. Zlom a skutečná liberalizace výzkumu spisů sovětských represivních složek přišly až po roce 2014,“ uvedl.

Tuto tendenci potvrdil i koordinátor projektu Adam Hradilek a informoval přítomné o nových smlouvách s HDA SBU a Státní archivní službou Ukrajiny (UKRDERŽARCHIV) o sdílení dokumentů s ÚSTR a o vytvoření digitalizačního pracoviště ÚSTR ve Lvově. Díky tomu mohlo být zahájeno systematické zpracování vytipovaných fondů v tamních státních i oblastních archivech.

Během představení digitálního archivu v KVH promluvili i spolupracovníci z Katedry kybernetiky Západočeské univerzity v Plzni, kteří měli na starost technické řešení a tvorbu webových stránek. Před zaplněným sálem popsali možnosti prohledávání archivu, a to podle různých parametrů, například podle konkrétního obsahu dokumentů, jména a ostatních životopisných údajů osob, časového a místního zařazení dokumentů, místa internace apod.

S pokračujícími akvizicemi z bývalých sovětských archivů bude digitální archiv nadále rozšiřován o další získané dokumenty a inventáře. Přístup k jeho fondům lze dohledat na webových stránkách ÚSTR cechoslovacivgulagu.cz.

Jaroslav Formánek

Propustka Karla Vaše z Initlagu. Jako komunistický prokurátor měl po roce 1948 podíl na justičních vraždách celé řady prodemokraticky smýšlejících osob, mimo jiných i jeho zachránce z Gulagu Heliodora Píky a Jakuba Koutného. (foto: ASBU Lvov / cechoslovacivgulagu.cz)

HDA SBU poskytli ÚSTR k digitalizaci tisíce spisů sovětských bezpečnostních složek vedených na perzekvované kraje. Snímek z depozitáře Ústředního archivu HDA SBU v Kyjevě. (foto: Adam Hradilek / cechoslovacivgulagu.cz)